

Współczesne idee polityczne

Materiał składa się z sekcji: „Pojęcie ideologii politycznej”, „Okoliczności narodzin i główne założenia liberalizmu”, „Konserwatyzm – jego twórcy i ich poglądy”, „Narodziny idei socjalistycznych i komunistycznych”, „Socjaldemokracja i komunizm”, „Społeczna nauka Kościoła”, „Inne tradycje ideologiczne”, „Inne tradycje ideologiczne”, „Inne tradycje ideologiczne”, „Podsumowanie”.

Materiał zawiera:

- 15 ilustracji (fotografii, obrazów, rysunków), 1 film, 6 ćwiczeń, w tym 2 interaktywne;
- odwołanie do wcześniejszej wiedzy ucznia związanej z systemami partyjnymi, systemami demokratycznymi i niedemokratycznymi oraz cele sformułowane w języku ucznia związane z relacjami między obywatelem a aparatem państwa i ideologiami politycznymi;
- wyjaśnienie pojęcia ideologia polityczna;
- opis założeń liberalizmu;
- galerię zdjęć (John Locke, Karol Monteskiusz, John Stuart Mill);
- opis założeń konserwatyzmu;
- ilustrację, na której przedstawiony jest Edmund Burke;
- opis narodzin idei socjalizmu i komunizmu;
- ilustrację, na której przedstawiono flagę z głowami Marksa, Engelsa i Lenina;
- opis założeń socjaldemokracji i komunizmu;
- opis założeń nauki społecznej Kościoła;
- ilustrację, na której przedstawiono papieża Leona XIII;
- opis założeń faszyzmu i nazizmu;
- zdjęcie na którym znajduje się Benito Mussolini i Adolf Hitler;
- ilustrację flagi włoskiego faszyzmu;

- opis założeń feminizmu;
- ilustrację, która przedstawia symbol Women Power;
- zdjęcie, na którym przedstawiono feministki pikietujące pod Białym Domem;
- film o ruchu feministycznym;
- ilustrację, która przedstawia symbol anarchii;
- opis anarchizmu;
- zdjęcie, na którym został przedstawiony Piotr Proudhon;
- zdjęcie, na którym został przedstawiony Michał Bakunin;
- ilustrację przedstawiającą okładkę książki Piotra Kropotkina;
- podsumowanie materiału na temat ideologii wraz ze schematem, na którym ulokowano poglądy polityczne oraz pięcioma ćwiczeniami (dwa interaktywne).

Co potrafię?

- odróżnić system demokratyczny od niedemokratycznego,
- wymienić rodzaje systemów partyjnych w państwach demokratycznych,
- scharakteryzować ideologiczne różnice między „lewicą” a „prawicą”.

Nauczysz się

- rozróżniać relacje między obywatelem a aparatem państwa w różnych ideologiach politycznych,
- uzasadniać znaczenie kontekstu historycznego w kształtowaniu się ideologii politycznych,
- rozumieć zmiany cywilizacyjne i ich oddziaływanie na postrzeganie relacji między państwem a obywatelem i ich wpływ na wolność jednostki,
- porównywać poglądy zwolenników różnych ideologii dotyczące tego samego problemu w relacjach obywatel – państwo.

Pojęcie ideologii politycznej

Słowo „ideologia” pochodzi z języka greckiego: *idéa* – wyobrażenie; *lógos* – słowo, nauka. **Ideologią nazywamy zbiór wartości, przekonań, idei i poglądów opisujących i oceniających rzeczywistość.** Jest ona wizją świata istniejącego i projekcją przyszłości. **Ideologia jest też zbiorem zasad postępowania ruchów społecznych, partii politycznych.** Na ideologię składają się koncepcje filozoficzne, ekonomiczne, prawne, etyczne, religijne, artystyczne. Twórcy i zwolennicy ideologii odnoszą się do praw jednostki i jej roli w społeczeństwie, funkcjonowania instytucji państwowych, zmian obowiązującego porządku społecznego, wolności i sprawiedliwości. Przedstawiają oni uporządkowany obraz świata istniejącego, mówiąc o koniecznych ich zdaniem zmianach i udoskonaleniach. Wskazują idealistycznie pojmowany cel, do którego powinno dążyć społeczeństwo. Ideologia najczęściej uzasadnia całokształt działań politycznych i określa cele, mające zakończyć pewien etap działań, np. zdobycie władzy i reformy, które zostaną wprowadzone po jej przejęciu. **Na podstawie ideologii powstają programy partii politycznych, które próbują realizować konkretne zamierzenia, a odwoływanie się do ideologii pomaga im w komunikowaniu się ze społeczeństwem.**

Zawężonym, w stosunku do ideologii, pojęciem jest termin „doktryna polityczna”. Uściśla on pewne szerokie idee i dopasowuje je do określonego miejsca i czasu, czyli poziomu rozwoju cywilizacyjnego społeczeństwa.

Okoliczności narodzin i główne założenia liberalizmu

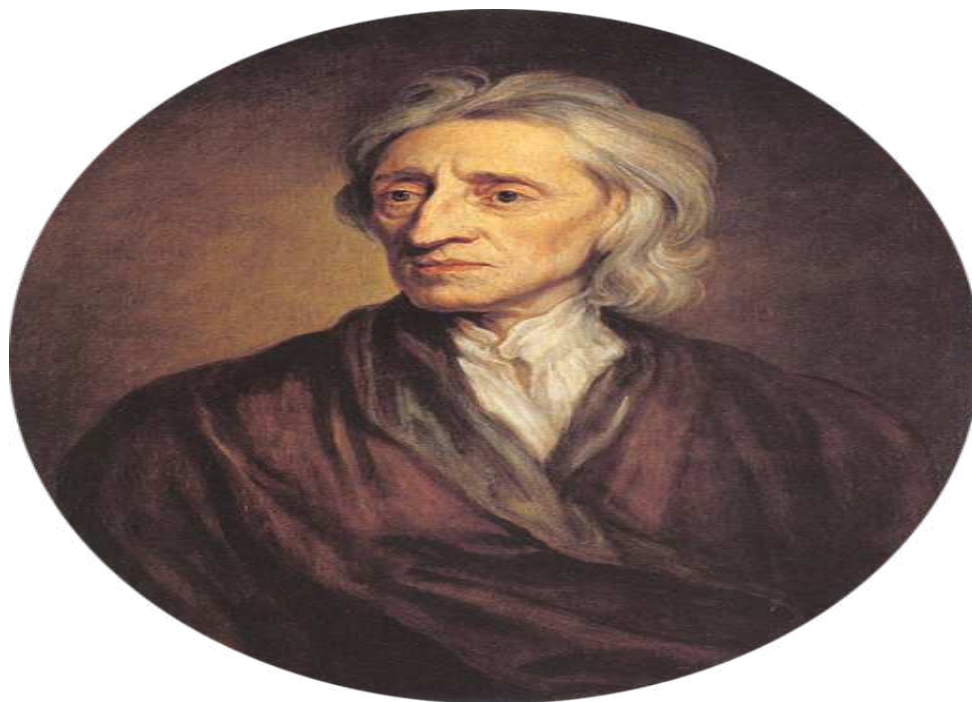
Pojęcie liberalizmu pochodzi z okresu oświecenia, charakteryzującego się odejściem od tradycjonalizmu, rozwojem indywidualizmu, a także nowym, racjonalnym podejściem do ekonomii, religii i teorii rozwoju społeczeństwa. Najważniejszymi wartościami dla liberalizmu są jednostka i jej wolność. U ich podstaw leży silne poczucie indywidualizmu, racjonalizm oraz wiara w możliwość ludzkiego umysłu. Człowiek kieruje się rozumem i sam wie najlepiej, co jest dla niego dobre i korzystne, jeżeli zatem sprzyja mu postęp, który wymaga gwałtownych zmian, należy je przeprowadzić bez oglądania się na przeszłość i tradycję. Jednostce nie wolno niczego narzucać, ponieważ jej wolność kończy się dopiero tam, gdzie zaczyna się wolność drugiej jednostki. Społeczeństwo jest zbiorem wolnych ludzi, w którym każdy odpowiada indywidualnie za siebie i za swój dobrobyt, ponosi też konsekwencje swoich czynów i niepowodzeń. Naturalną koleją rzeczy społeczeństwo musi być zróżnicowane, dzieli się na bogatych i biednych, zdolnych i mniej zdolnych. Państwo powinno być praworządne, sprawne, ale z minimalnymi kompetencjami, niezbędnymi do stworzenia równych możliwości (równego startu) dla rozwoju jednostek, ale bez ingerowania w dalsze procesy zachodzące naturalnie w społeczeństwie i gospodarce, ponieważ godziłoby to w indywidualną wolność i rozwój ekonomiczny. Koniecznym

mechanizmem sprawowania władzy państwowej jest trójpodział władz o ściśle określonych i ograniczonych kompetencjach. Podstawową wolnością jest prawo do własności prywatnej. Własność prywatna rozwija się najlepiej w gospodarce wolnorynkowej, kierowanej „niewidzialną ręką rynku”, czyli naturalnymi siłami popytu i podaży, bez ingerencji ze strony państwa.

Wśród prekursorów liberalizmu wymienia się przede wszystkim następujących XVIII i XIX-wiecznych polityków i filozofów: Johana Locke'a [czyt.: dżona loka], Karola Monteskiusza, Adama Smitha [czyt.: smisa], Johna Stuarta Milla [czyt.: dżon myl].

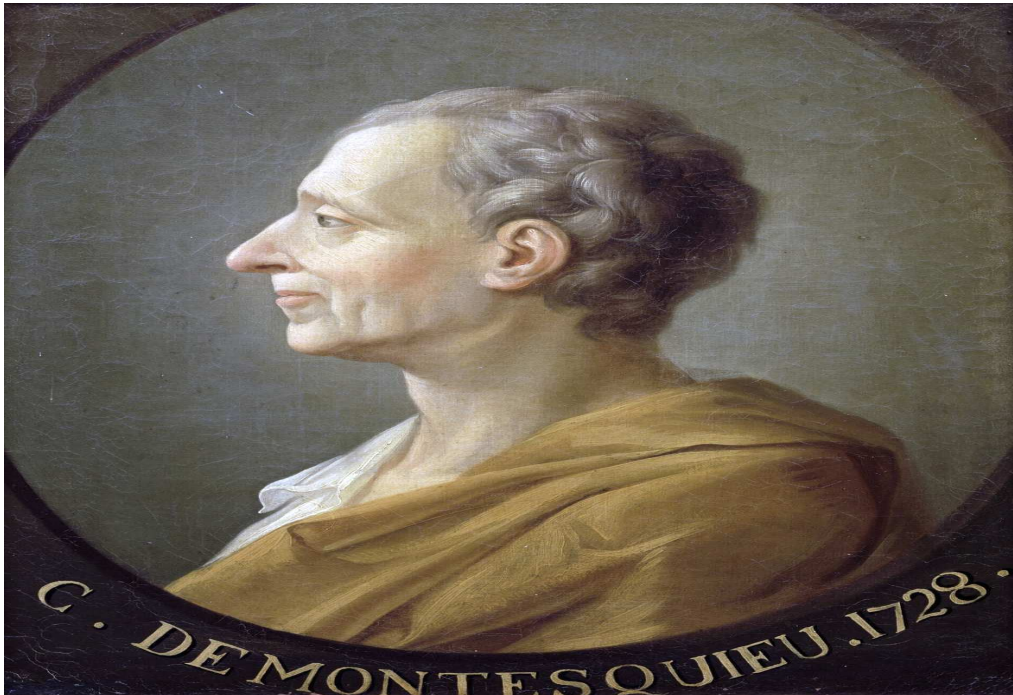
Liberalizm to ideologia dość dynamiczna.

Ma różne odmiany - począwszy od darwinizmu społecznego, a skończywszy na liberalizmie socjalnym.

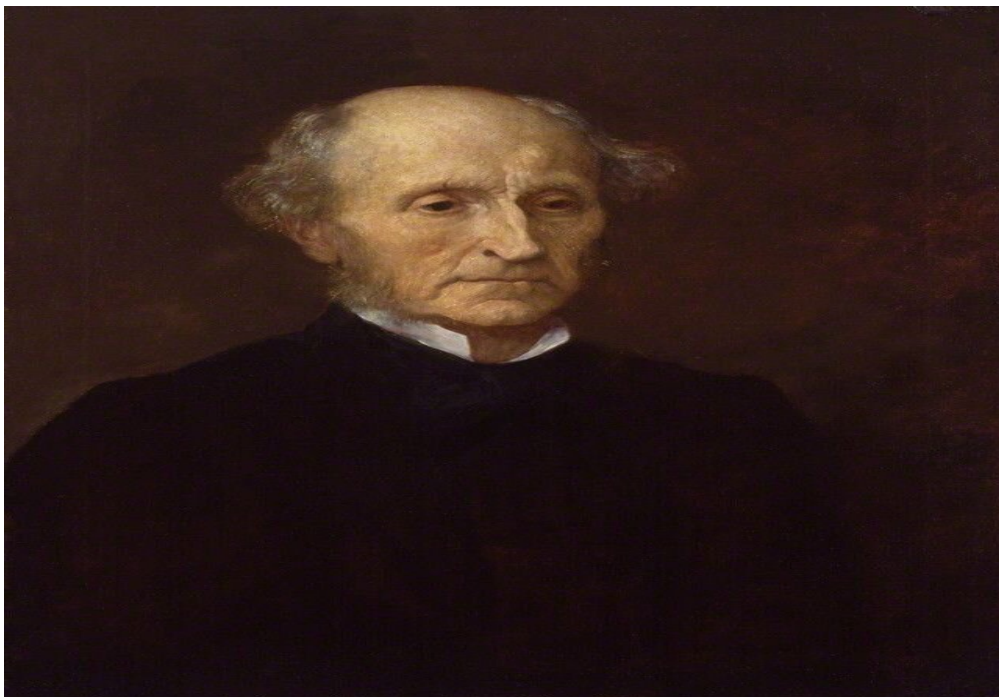
Portret Johna Locke'a

Źródło: Sir Godfrey Kneller, domena publiczna.

Portret Karola Monteskiusza

Źródło: autor nieznany, domena publiczna.

Portret Johna Stuarta Milla

Źródło: Sir Charles Dikes, domena publiczna.

Główne **założenia liberalizmu opierają się na koncepcji wolności jednostki, na jej prawie do wyboru własnej drogi życiowej.** W XVIII wieku zwolennicy liberalizmu zakładali, że ludzie rodzą się równi, dlatego wystarczy wprowadzić równość prawa i każdy może sam decydować o sobie. Nie brali pod uwagę różnic kulturowych, które wynikają z pozycji społecznej każdej jednostki. Uważali, że każdy może być wolny i jedyną wolnością, która ogranicza jednostkę, jest wolność innych. Współcześni zwolennicy liberalizmu dostrzegają problem kapitału kulturowego i głoszą pogląd,

że państwo ma minimalne obowiązki wobec obywatela w kwestii umożliwienia mu zdobycia wykształcenia.

Kolejnym ważnym założeniem liberalizmu jest istnienie gospodarki wolnorynkowej. Za twórców liberalizmu gospodarczego uznaje się **Adama Smitha** [czyt.: smisa] i **Dawida Ricardo** [czyt.: rikardo] Pragnęli oni ograniczyć ingerencję państwa do roli „stróża nocnego”. Oznaczało to, że obowiązkiem państwa jest zapewnienie bezpieczeństwa obywatelom, natomiast pozostałe sfery życia zależą wyłącznie od ich inwencji. Byli oni zwolennikami tzw. **leseferyzmu**. Pogląd ten zakładał całkowitą wolność gospodarczą i niechęć do elementów interwencji państwa w gospodarkę.

Liberałowie byli też zwolennikami rozdziału państwa od Kościoła i pozostawieniu spraw związanych z praktykami religijnymi wyłącznym decyzjom jednostki. Wiązało się to w późniejszym czasie z koniecznością wprowadzenia cywilnego ustawodawstwa rodzinnego.

Liberalizm w XIX i XX wieku przechodził różne przeobrażenia. Obecnie jednym z przedstawicieli tego kierunku jest August Friedrich von Hayek.[czyt.: hajek] Jego *Konstytucja wolności* jest podstawowym wyznacznikiem poglądów współczesnych liberałów.

Konserwatyzm - jego twórcy i ich poglądy

Edmund Burke

Źródło: Joshua Reynolds, domena publiczna.

Odpowiedzią na doktrynę liberalną, opartą na odrzuceniu autorytetów, a zwłaszcza autorytetu państwa i Kościoła, stała się **doktryna konserwatywna, która powstała na początku XIX wieku**. Za jednego z głównych twórców tej doktryny uważany jest **Edmund Burke** [czyt.: barka]. Jego najsłynniejsze dzieło, *Rozważania na temat rewolucji francuskiej*, jest bezpośrednią oceną wydarzeń we Francji końca XVIII wieku. Zawarto w nim także główne założenia nowej doktryny. Nazwa konserwatyzm (z łac. *conservatus* - zachowany) została jednak użyta nieco później. W 1820 roku François-René de Chateaubriand [czyt.: szatobriand] wydał pierwszy numer swego periodyku pod tytułem „Konserwatysta”.

Podstawowe założenia konserwatyzmu to oparcie działań społecznych i politycznych na uznanych autorytetach oraz głęboki szacunek dla przeszłości i tradycji.

W przeciwieństwie do liberałów, konserwatyści są zwolennikami silnego państwa potwierdzonego autorytetem Kościoła jako instytucji dbającej o moralność jednostki. Zwolennicy tej doktryny uważali podział klasowy społeczeństwa za rzecz naturalną i przyznawali prawo do sprawowania władzy tylko elitom intelektualno-kulturowym. W okresie narodzin doktryny konserwatyści uważali, że jedyną grupą, która powinna mieć prawo sprawowania władzy, jest arystokracja, ponieważ w tych rodzinach tradycje władzy i wykształcenia pozwalają na wybór najlepszych przedstawicieli. Równocześnie byli zwolennikami poglądu[*noblesse oblige*], co oznacza szlachectwo zobowiązuje. Rozumieli to jako obowiązek pracy dla dobra wspólnego i oświecenia warstw niższych. Współcześni konserwatyści doceniają oczywiście dobrodziejstwa demokracji.

W dziedzinie gospodarki **konserwatyści są zwolennikami gospodarki wolnorynkowej i ochrony przez państwo prawa własności**. Uważają również, że należy ograniczyć socjalne zobowiązania państwa i rolę związków zawodowych w gospodarce.

Tradycja dla konserwatystów to przede wszystkim zasady życiowe, które można wynieść z domu rodzinnego. Dlatego konserwatyści są zwolennikami trwałych wielopokoleniowych rodzin, w których jednostka zdobywa kapitał kulturowy i uczy się pracować dla dobra społecznego. Związane jest to z kolejnym założeniem konserwatystów, a mianowicie z poglądem, że każda jednostka, w miejscu, w którym znajduje się na drabinie społecznej, powinna pracować dla dobra społecznego. W tych poglądach zdaniem konserwatystów może obywatela wspierać wspólnota wyznaniowa.

Kończąc powierzchowną charakterystykę doktryny konserwatywnej, trzeba pamiętać także o jednoznacznych poglądach konserwatystów na kwestie prawa karnego. Zwolennicy tej doktryny są za surowością karania. Niektórzy z nich głoszą też konieczność przywrócenia kary śmierci.

Narodziny idei socjalistycznych i komunistycznych

W XIX wieku nastąpił szybki rozwój gospodarczy państw europejskich, realizujących założenia gospodarki liberalnej. Doprowadził on do liczebnego zwiększenia nowej grupy społecznej, jaką byli robotnicy. Jednocześnie założenia gospodarki wolnokonkurencyjnej nie uwzględniały praw pracowniczych. Połowa XIX wieku, okres Wiosny Ludów, to czas narodzin nowych ruchów społecznych przeciw różnego rodzaju uciskom, przede wszystkim narodowym i społecznym. W roku wybuchu europejskich rewolucji, zostało opublikowane przez dwóch niemieckich filozofów i ekonomistów dzieło, które stało się podstawą nowej doktryny politycznej, a właściwie dwóch doktryn - socjaldemokracji i komunizmu.

W wydanym w 1848 roku *Manifeście komunistycznym* jego twórcy, **Karol Marks i Fryderyk Engels**, odwołują się do trzech podstawowych dziedzin: poglądów socjalistów utopijnych działających wcześniej na terenie Europy i Stanów Zjednoczonych, ekonomii politycznej kapitalizmu i filozofii materialistycznej. Nowa doktryna ma więc teoretyczne podstawy naukowe.

Karol Marks wraz z Fryderykiem Engelsem jest uważany za ojca komunizmu, ich ideologię starał się wprowadzić w życie Włodzimierz Lenin

Źródło: Jgaray, licencja: CC BY-SA 3.0.

Głównymi założeniami socjalizmu, bo tak ostatecznie nazwano pierwsze lewicowe poglądy, było zaprzestanie walki klas, wprowadzenie wspólnej własności, zlikwidowanie państwa. Twórcy doktryny wierzyli, że robotnicy potrafią sami decydować o sobie, a państwo jest tylko formą utrzymania w ryzach grup wyzyskiwanych i działa w interesie warstw posiadających. Stąd hasłem przewodnim twórców doktryny było *Proletariusze wszystkich krajów, łączcie się*. Miało ono sprowokować ogólnoeuropejską rewolucję wywołaną przez świadomych swoich praw i oczekiwań robotników niemieckich jako

najlepiej zorganizowanych i uświadomionych. Po zakończeniu rewolucji granice między państwami miały zaniknąć.

Poglądy te nie znalazły odzwierciedlenia w działaniach robotników, a rozwijający się przemysł przyniósł zróżnicowanie w ich poziomie życia i oczekiwaniach wobec pracodawców. Równocześnie, wprowadzenie we Francji powszechnego prawa wyborczego i obniżanie cenzusu majątkowego w wyborach parlamentarnych w Wielkiej Brytanii, dawały szanse na zmiany polityczne bez wywoływania rewolucji, z wykorzystaniem zasad demokratycznych. Przełomowym momentem w narodzinach dwóch odrębnych doktryn, wywodzących się z socjalizmu, była II Międzynarodówka, która rozpoczęła swoje obrady w 1889 roku.

Socjaldemokracja i komunizm

W trakcie trwania II Międzynarodówki jej uczestnicy podzielili się na dwa nurty: zwolenników reformizmu, który przekształcił się w doktrynę **socjaldemokratyczną**, i zwolenników rewolucjonizmu, którzy w ostateczności stworzyli nieco zmienioną w stosunku do poglądów Marksa i Engelsa doktrynę **komunistyczną**.

Socjaldemokraci, wśród których byli m.in. Ilia Berlin, Eduard Bernstein [czyt.: edłard bernsztajn], Jean Jaurès [czyt.: żore], zaczęli głosić konieczność i możliwość reformowania kapitalizmu drogą parlamentarną. Uważali, że należy wprowadzić:

powszechne prawo wyborcze w wyborach parlamentarnych, ośmiogodzinny dzień pracy, płatne urlopy wypoczynkowe, emerytury, renty i zasiłki zdrowotne dla osób, które uległy w pracy wypadkom.

Z pierwotnych założeń socjalizmu pozostało w ich doktrynie przede wszystkim przekonanie, że interesy jednostki należy podporządkować interesom społeczności. Głosili **hasło: każdemu według potrzeb**. To mogło być odbierane negatywnie, ponieważ oznaczało, że nie zawsze ciężka praca i zaangażowanie na rzecz społeczności zostaną we właściwy sposób wynagrodzone. Zwolennicy doktryny głosili bowiem konieczność zmniejszenia różnic społecznych, oczekując pełnego zaangażowania od każdego obywatela. Z punktu widzenia gospodarczego, **współcześni zwolennicy socjaldemokracji opowiadają się za gospodarką wolnorynkową opartą na trzech rodzajach własności: prywatnej, spółdzielczej i państwowej**. Różnice między obywatelami pragną zmieniać za pomocą systemu podatkowego, w którym procent płaconego podatku rośnie wraz z dochodem podatnika (podatek progresywny). Popierają też interwencjonizm państwowy.

Doktryna komunistyczna także ulega przeobrażeniom. Nowi **zwolennicy komunizmu, Włodzimierz Lenin i Lew Trocki** uważali, że proces uświadamiania proletariatu może

nastąpić po rewolucji komunistycznej. W ich poglądach pojawiła się **przewodnia rola partii komunistycznej, która powinna stanąć na czele zrywu rewolucyjnego**, a po jego zwycięstwie miał nastąpić proces edukowania. Podobnie jak twórcy doktryny komunistycznej (Marks, Engels) uważali, że rewolucja powinna objąć wszystkie kraje europejskie (cały świat). Komuniści byli zwolennikami **całkowitej równości**, która miała również przejawiać się w dostępie do dóbr konsumpcyjnych. Głosili pogląd, że każdej jednostce należy się tyle samo. Nie brali pod uwagę ani indywidualnych potrzeb, ani zaangażowania. Chcieli wprowadzić **państwową, centralnie planowaną gospodarkę**, co umożliwiłoby **redystrybucję** dóbr. Nie widzieli potrzeby tworzenia państw narodowych. Kiedy w końcu powstały, okazały się wypaczeniem wszelkich zasad samorządności i stały się państwami, które realizowały doktrynę komunistyczną.

Obecnie poglądy komunistyczne głosi nieznacząca grupa obywateli państw demokratycznych. Stara się jednak w swoich poglądach zachować zasady systemu demokratycznego. Partie komunistyczne przestały być antysystemowe.

Społeczna nauka Kościoła

W XIX wieku nastąpił szybki rozwój nowych klas społecznych – coraz bardziej wewnętrznie zróżnicowanej klasy robotniczej, w Europie Środkowej zaś inteligencji. Była to grupa społeczna, która charakteryzowała się wysokim wykształceniem, często znacznym kapitałem kulturowym, natomiast nie posiadała majątku. Warstwa inteligencji wywodziła się ze zubożałej szlachty, rzadziej z mieszczaństwa, czasami z wzbogaconych i wykształconych chłopów. Bez względu na to, z jakiej grupy społecznej wywodzili się inteligenci, łączyło ich to, że poziom życia był uzależniony od pracodawców, państwa lub właścicieli fabryk, szkół i szpitali. Dostrzegając znaczenie społeczne i rosnącą liczbę zatrudnionych, **papież Leon XIII wydał w 1891 roku encyklikę *Rerum novarum***. Stała się ona podstawą tzw. **nauki społecznej Kościoła (doktryny chrześcijańsko-demokratycznej)**. Jak wskazuje tytuł papieskiego dokumentu, zawarto w nim nowe spojrzenie Kościoła na rolę pracy w życiu człowieka, która nie jest już traktowana jako kara za grzech pierworodny, lecz zaczyna się dostrzegać jej wartość w kształtowaniu osobowości jednostki. Tak ukształtował się ruch polityczny nazwany chrześcijańską demokracją – **chadecją**.

Papież Leon XIII

Źródło: autor nieznany, domena publiczna.

Ciekawostka

Treści zawarte w encyklice *Rerum novarum* Leona XIII, a zwłaszcza głoszona przez niego idea **solidaryzmu społecznego**, która nie tylko stawiała w centrum rozważań zasadę dobra wspólnego, ale także uznawała prawo robotników do organizowania się w związki zawodowe, spowodowała, że często był on nazywany „papieżem robotniczym”.

Program chadecji wychodzi z założenia, że najważniejszy jest człowiek. Został więc **oparty na zasadzie personalizmu, czyli szacunku dla człowieka i całościowego spojrzenia na jednostkę w wymiarze fizycznym, duchowym i kulturowym**. Chadecy głosili pogląd, że praca jest elementem samorozwoju jednostki i powinna być wybierana zgodnie z jej zainteresowaniami i możliwościami. Podjęcie właściwej decyzji powinno jednostce ułatwić społeczeństwo, w którym żyje. W przeciwieństwie do socjaldemokratów, chadecy wyżej stawiali jednostkę i jej potrzeby niż społeczeństwo, któremu pozostawiono rolę pomocniczą. Państwo i społeczeństwo, zdaniem chadeków, powinno wspomagać jednostkę, lecz nie może jej niczego narzucić.

Po soborze watykańskim II Kościół zabronił swoim funkcjonariuszom sprawowania urzędów państwowych. Jednocześnie do obowiązków osoby wierzącej dodano odpowiedzialność za państwo i społeczeństwo oraz czynny udział w życiu publicznym. Dotyczy to ludzi świeckich, którzy powinni angażować się w życie społeczne. Chadecy są też zwolennikami solidarności międzyludzkiej i sprzeciwiają się wyzyskowi pracowników w krajach biedniejszych.

Współcześni chadecy są zwolennikami gospodarki wolnorynkowej i ochrony własności prywatnej. Jednocześnie widzą konieczność wprowadzenia **progresywnego podatku dochodowego**, **interwencjonizmu państwowego** w gospodarkę oraz godziwej płacy za

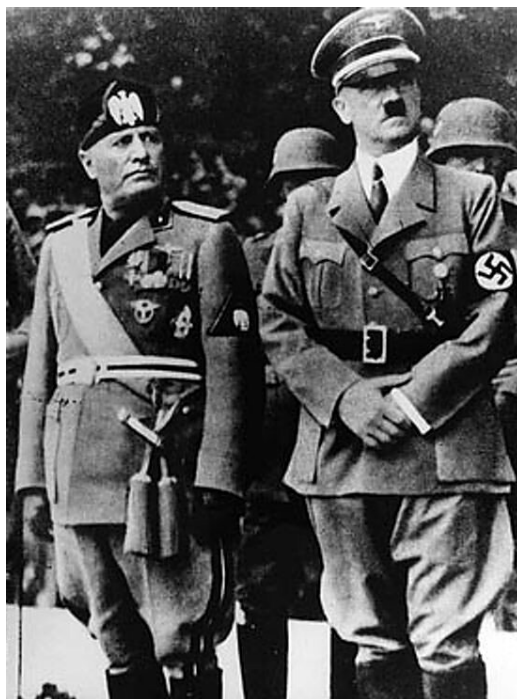
uczciwą pracę. Ważnym elementem poglądów chadeckich jest też rozdział Kościoła od państwa

Określenie „nauka społeczna Kościoła” wiąże się z tym, że poglądy charakterystyczne dla chadecji można znaleźć w encyklikach papieskich. Nie oznacza to jednak, że zwolennikami tej doktryny czy członkami partii chadeckich są wyłącznie katolicy.

Inne tradycje ideologiczne

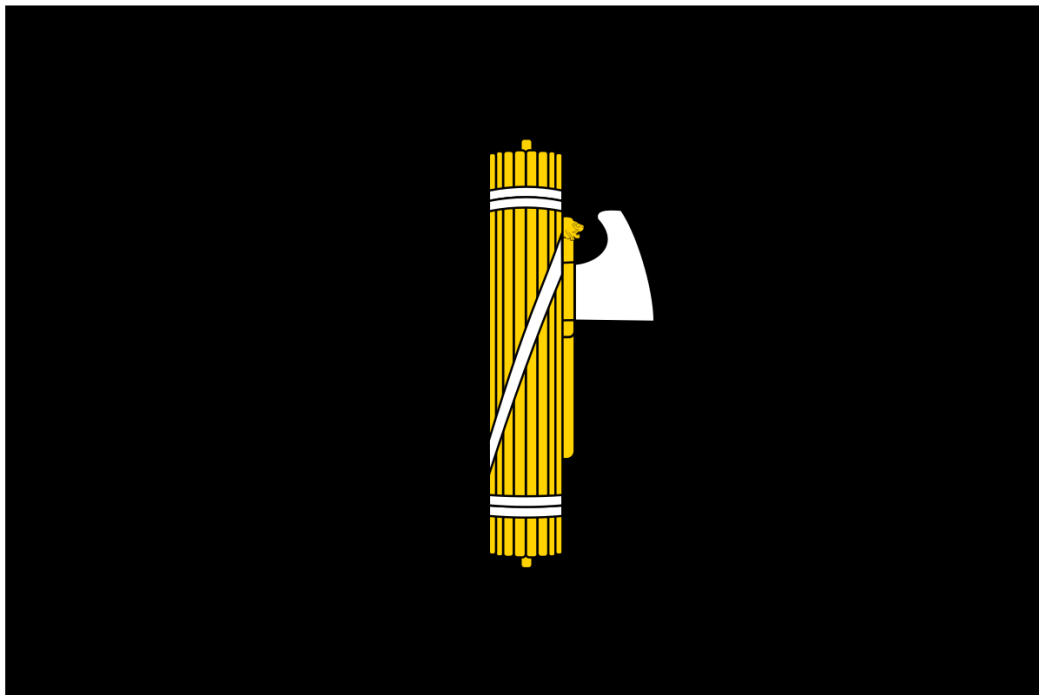
Faszyzm i nazizm

W XX wieku myśl polityczna rozwinęła się w wielu różnych kierunkach, powodując powstanie nowych ideologii politycznych, często charakteryzujących się skrajnymi koncepcjami.

Benito Mussolini i Adolf Hitler (podczas wizyty Mussoliniego w Monachium, 1937 r.)

Źródło: wikimedia, domena publiczna.

Flaga włoskiego faszyzmu

Źródło: R-41, domena publiczna.

Jedną z takich ideologii jest z całą pewnością **faszyzm**. Narodził się we Włoszech, w czasie rządów Benita Mussoliniego. Faszyzm można traktować jako bunt przeciw ideom i wartościom, które dominowały w myśli politycznej od czasów rewolucji francuskiej. W miejsce racjonalizmu, postępu wolności i równości faszyści zaproponowali idee wodzostwa, władzy, heroizmu i wojny. **Faszyzm jest antykapitalistyczny, antydemokratyczny, antyliberalny i antyindywidualistyczny.** Najważniejszą wartością faszyzmu jest wiara w hasło „w jedności siła”. Jednostka, jej potrzeby są niczym. Jej tożsamość musi być całkowicie wchłonięta przez tożsamość wspólnoty lub grupy społecznej. Idealem faszystowskim jest „**nowy człowiek**” kierujący się obowiązkiem i honorem, który pragnie i potrafi poświęcić życie oraz osobiste potrzeby dla dobra państwa, narodu, rasy lub przywódcy reprezentującego ten naród.

W faszyzmie włoskim nie ma elementów rasistowskich. Działalność państwa oparta jest na charyzmie przywódcy. Społeczeństwo funkcjonuje w korporacjach, dzięki którym interesy grup społecznych są podporządkowane interesom i dobru państwa. Działania obywatelskie to poparcie dla władzy, która realizuje interesy narodowe.

W Niemczech, poza kultem wodza i wprowadzeniem zasad państwa totalitarnego, nastąpiła radykalizacja ideologii. Teorie rasistowskie, wprowadzone przez Adolfa Hitlera, przekształciły ideologię faszystowską w nazizm.

Inne tradycje ideologiczne

Feminizm

Symbol Women Power, używany przez niektóre feministki od lat sześćdziesiątych XX wieku

Źródło: Ahmadi, domena publiczna.

Feminizm jest ideologią polityczną i ruchem społecznym, którego zwolennicy uważają, że jednym z podstawowych elementów funkcjonowania społeczeństw jest równouprawnienie kobiet. Narodził się w XIX wieku w państwach anglosaskich. Amerykańskie i angielskie sufrażystki pierwsze zaczęły walczyć o prawa kobiet. Głównym celem ich działania były równość praw kobiet i mężczyzn, poprawa ekonomicznej sytuacji kobiet, zwłaszcza samotnych, dostęp do oświaty i możliwość studiowania. Domagały się również zmian niekorzystnego dla kobiet prawa rodzinnego, podporządkowującego je decyzjom męskiej „głowy rodu”. Dążyły też do uzyskania prawa wyborczego, widząc w dostępie do parlamentu szansę na zmiany w innych dziedzinach życia.

Amerykańskie działaczki feministyczne pikietujące pod Białym Domem

Źródło: Harris & Ewing, domena publiczna.

Uzyskanie przez kobiety praw wyborczych, w większości państw demokratycznych po I wojnie światowej, osłabiło na jakiś czas działania ruchów feministycznych. Jednak od końca lat 80. ubiegłego wieku można mówić o odrodzeniu feminizmu. Obecnie ruch ten ma różne oblicza. Feministki liberalne dostrzegają złożoność problemów kobiet w różnych krajach świata. Walczą zwłaszcza o prawo dostępu do edukacji dla mieszkanki krajów trzeciego świata i równe płace dla kobiet i mężczyzn w krajach wysokorozwiniętych. Feministki

skrajne dążą do radykalnego zmniejszenia udziału mężczyzn w życiu politycznym. Są zwolenniczkami głębokich przemian społecznych w kierunku zwiększenia wolności jednostki. Z całą pewnością wartością ruchu feministycznego było doprowadzenie do równouprawnienia w dostępie do prawa wyborczego i pomoc kobietom w wyemancypowaniu się w sferze społecznej.

Film dostępny pod adresem </preview/resource/RlcikaK4tCeiz>

Dr Monika Piotrowska-Marchewa opowiada o ruchu feministycznym

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Nagranie video. Na początku pojawia się plansza z tytułem „Ruch feministyczny”. Następnie pojawia się dr Monika Piotrowska-Marchewa – historyczka Uniwersytetu Wrocławskiego. Kobieta siedzi w jasnym pomieszczeniu. W tle widać białą ścianę i powieszone na niej fragmenty grafik, białą kanapę oraz wzorzyste poduszki. W trakcie wypowiedzi badaczki pojawia się również plansza z napisem „XIX-wieczne zjawisko podwójnej moralności”. Film kończy się planszą z napisami: wystąpiła dr Monika Piotrowska-Marchewa, scenariusz i realizacja Contentplus.pl, na zlecenie Uniwersytetu Wrocławskiego, w ramach projektu "E-podręczniki do kształcenia ogólnego", wrzesień 2014.

Inne tradycje ideologiczne

Anarchizm

Symbol anarchii

Źródło: Necr0manzer, domena publiczna.

Piotr Proudhon

Źródło: wikimedia, domena publiczna.

Dla zwolenników **ideologii anarchistycznej** najważniejsza jest wolność jednostki nieograniczana przez państwo, władzę kapitału ani religię. Anarchiści uważają, że ludzie są z natury dobrzy, dlatego struktury państwa nie są potrzebne, ponieważ obywatele stworzą wspólnotę bezpaństwową, wolną od wyzysku formę kooperacji, opartą na zasadach moralnych, rozumie i harmonijnych stosunkach międzyludzkich. Możemy wyróżnić cztery najważniejsze nurty anarchizmu:

- **anarchizm indywidualistyczny**, którego twórcą był Piotr Proudhon [czyt.: pier prudon]. Negował on wszelką władzę państwową. Uważał, że powinien powstać system oparty na bezpieniężnym zakupie towarów. Nad całością miały czuwać instytucje społeczne i prawne;
- **anarchizm kolektywistyczny**, którego głównym twórcą był Michał Bakunin. Odrzucał państwo jako aparat zbrodniczy. Zakładał wybuch rewolucji anarchistycznej skierowanej przeciwko władzy państwowej oraz ludziom sprawującym ważne funkcje w państwie. Był zwolennikiem całkowitego zniesienia własności prywatnej;

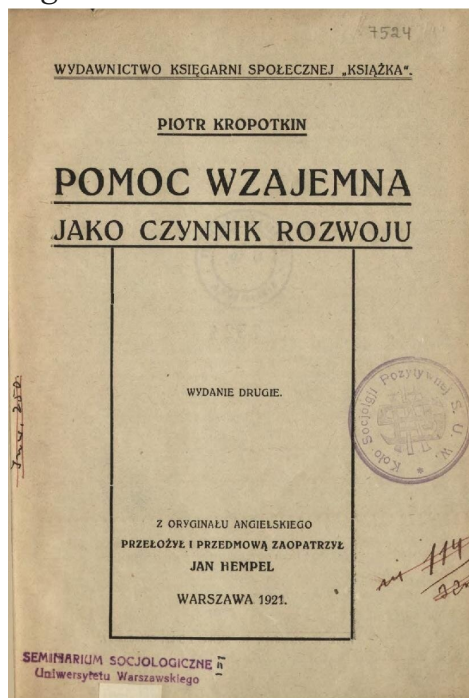

Michał Bakunin

Źródło: Nadar, domena publiczna.

- **anarchizm komunistyczny (anarchokomunizm).**

Twórcą tej idei był Piotr Kropotkin, zwolennik spontanicznej, długotrwałej ewolucji i przekonywania ludzi do idei anarchistycznej. Uważał, że powinno powstać społeczeństwo oparte na absolutnej wolności jednostek połączone z zasadą komunizmu ekonomicznego.

Okładka książki Piotra Kropotkina

Źródło: wikimedia, domena publiczna.

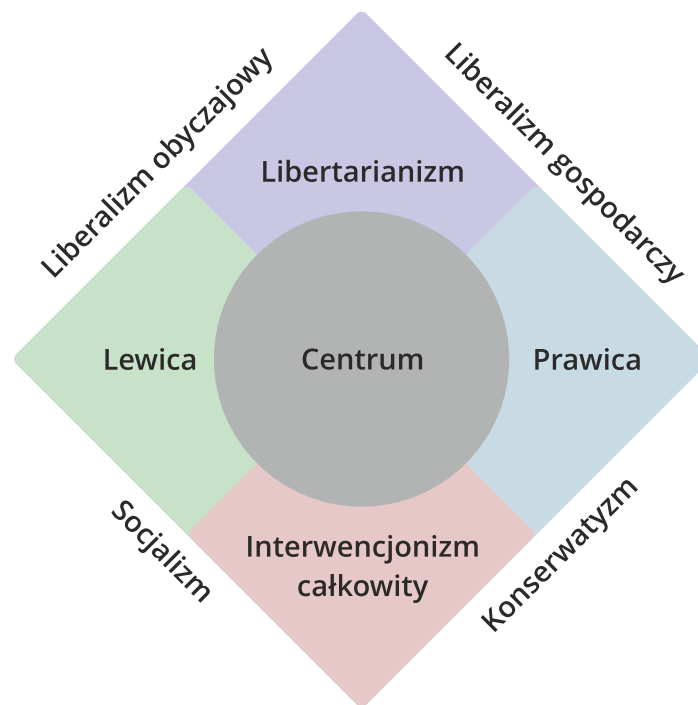
- **anarchizm syndykalistyczny.** Twórcą tej ideologii był m.in. Georges G. Sorel. Jego zdaniem, instytucje państwowe są zupełnie zbędne. Powinny zostać zastąpione przez związki zawodowe. Konsekwencją przemian społecznych byłoby powstanie społeczeństwa bezklasowego.

Zwolennicy anarchizmu to ludzie o skrajnie antypaństwowych poglądach, zakładający, że jednostka działająca w grupie społecznej potrafi wyzwolić z siebie wyłącznie pozytywne instynkty. Instytucje państwa nie są potrzebne, aby pełnić funkcje integracyjną i regulacyjną. Jednostki poradzą sobie same. Dla zwolenników tej ideologii, państwo było przede wszystkim formą ucisku i gwarantowało przewagę klasom uprzywilejowanym. Stworzenie społeczeństwa bezklasowego miało uzasadnić bezwartościowość instytucji państwowych.

Podsumowanie

Ideologie polityczne były i są ważnym elementem życia społeczeństw demokratycznych. Pozwalają partiom politycznym na kształtowanie rozpoznawalnych programów, w których czasami hasła określają program polityczny. Wskazują miejsce partii politycznych na rynku wyborczym.

Umożliwiają określić stosunek jej zwolenników do wolności jednostki, relacji państwo - Kościół, czy poziomowi interwencji państwa w gospodarkę. Znając teoretyczne podstawy ideologii, łatwiej obywatelowi odnaleźć reprezentantów odpowiadających jego spojrzeniu na świat.

Podziały ideologiczne

Źródło: domena publiczna.

Ćwiczenie 1

Zdefiniuj pojęcie ideologii politycznej.

Ćwiczenie 2

Określ poglądy ideologii liberalnej i konserwatywnej na temat zakresu wolności jednostki.

Polecenie 1

Przygotuj program partii politycznej, w którym wykorzystasz wybraną ideologię.

Ćwiczenie 3

Uzasadnij znaczenie ideologii dla funkcjonowania społeczeństwa w państwie demokratycznym.

Ćwiczenie 4

Określ, do jakiej doktryny politycznej odwołują się przytoczone cytaty.

akumulacji kapitału nie tylko nie można przedstawić, gdy zakłada się wyłączne i absolutne panowanie kapitalistycznego sposobu produkcji, lecz co więcej, bez środowiska niekapitalistycznego jest ona w ogóle nie do pomyślenia (...). Zrozumienie specyfiki kapitalizmu leży w dialektycznej sprzeczności polegającej na tym, że akumulacji kapitału potrzebne jest do jej ruchu otoczenie niekapitalistycznych formacji społecznych i że tylko w stałej wymianie materii z nimi postępuje ona naprzód i trwać może tylko tak długo, jak długo znajduje to środowisko

komunizm

ludzie, którzy na co dzień uważają, że państwo nie powinno moralizować ani umoralniać, że obywatel sam jest za siebie odpowiedzialny, że należy sprzedawać potencjalnym klientom wszystko to, czego oni chcą, że rynek powinien zaspokajać wszystkie ich pragnienia, a nawet kreować nowe potrzeby, nowe upragnione towary – ci ludzie nagle zawieszają swoje przekonania w przypadku tego jednego towaru

liberalizm

zawiera przekonanie, że należy płacić podatki, że powinny być one progresywne, nawet lepiej, żeby była to progresja łagodna. Że ci, którym się powiodło, i nieudacznicy tworzą jedną wspólnotę, że państwo jest wartością nadrzędną, ponad radykalnymi estetykami i radykalnymi interesami. Że nie należy być fanatykiem narodu, ale fanatykiem wartości takich jak wolność,

socjaldemokracja

Ćwiczenie 5

Przyporządkuj wymienione nazwiska do odpowiednich ideologii.

Socjalizm

H. Spencer

K. Adenauer

E. Burke

F. Engels

K. Marks

Jan XXIII

A. De Gasperi

M. Thatcher

F.R.de Chateaubriand

F. Lassalle

F. von Hayek

E. Bernstein

B. Disraeli

J. Locke

J.S. Mill

Leon XIII

Liberalizm

Konserwatyzm

Chadecja